

KARTA PRACY

Homer *Iliada*To było
w gimnazjum

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj umieszczone pod nim zadania. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona(-ny). W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

O cechach Homerowej epopei

1. Najstarszą z literatur Europy, grecką, otwierają dwie olbrzymie epopeje Homerowe, *Iliada* i *Odyseja*. Są one w ogromnej mierze punktem wyjścia całego dalszego dorobku literackiego greckiego, są równocześnie i od razu szczytowymi osiągnięciami tego piśmiennictwa, wzorami gatunku na długie wieki i nie tylko dla Greków, bo łańcuch wielkich epików nawiązujących do homeeryckiej tradycji nie zaczyna się dopiero od Wergilego i nie kończy bynajmniej na Mickiewiczu. [...] Tematy, mity i postacie *Iliady* i *Odysei* weszły na stałe w świadomość kulturalną dużej części ludzkości, są jednym z najtrwalszych dóbr kultury światowej. [...]

2. [...] Może najznamienniejsze, najbardziej oryginalne w *Iliadzie* są typowe dla epopei szeroko rozbudowane porównania o niezwykłej fakturze, zwłaszcza dłuższe, których naliczono w poemacie przeszło 200, cztery razy więcej niż w *Odysei*. Charakterystyczne dla takiego porównania homeryckiego jest to, że poeta, zaznaczywszy krótko sam moment porównania, idzie jakby za wywoływaniem przez siebie obrazem, malując go barwnie i szczegółowo jak małą samoistną całość poetycką, obdarzoną własnym, udzielającym się słuchaczowi nastrojem, i dopiero przy końcu zamyka całość klamrą – przypomnieniem okazji, która porównanie wywołała. [...] Te obrazy-porównania wojennego poematu czerpane są w *Iliadzie* z widocznym umiłowaniem z życia przyrody, ale też i bytu, i pracy pokojowej, ukazują nam odbicie wydarzeń heroicznych w zestawieniu z życiem ludzi prostych czasu pokoju, pasterzy przy trzodach, biednej prządki, rzemieślników przy pracy. Są istotnym wzbogaceniem realistycznego obrazu życia [...].

3. [...] Używając określenia „obrazy”, nie chcielibyśmy narzucać analogii ze sztuką plastyczną, których epika Homerowa nie wykazuje. Jej narracja jest opowiadaniem w czasie, nie próbuje malować, woli swe treści przekazywać w ruchu. [...]

Narracja płynie więc, nie zawsze wartko, czasem kunsztownie opóźniana, zaznaczona napięciem i zwalnianiem napięcia, ale się nie zatrzymuje. Stąd, z takiego traktowania epickiej opowieści, pochodzi zaobserwowane przez badaczy charakterystyczne zjawisko: poeta nie przedstawia czynności współczesnych, ale je traktuje osobno; wyczerpawszy przedstawienie jednej akcji, przechodzi do opisywania innej, choćby przebiegła już w czasie trwania tej pierwszej.

4. Stąd także wynika i tyle chwalona dokładność plastycznego opisu, np. kiedy heros Homerowy przygotowuje się do walki i przywdziewa zbroję, możemy jeden po drugim obserwować wykonywane przezeń ruchy, sztuka po sztuce obejrzeć opisane dokładnie części uzbrojenia, a nieraz też wysłuchać ich historii.

5. Dokładność opisu miewa skutki uboczne, wywołuje napięcie uwagi zaciekawionego słuchacza przez retardację, opóźnienie opowiedzenia faktu, który ma się za chwilę zdarzyć, którego się spodziewamy (np. podstępnej strzały Pandara). Z drugiej jednak strony, jakby obawiając się, że napięcie nie pozwoli skupić uwagi słuchacza na barwnym i bogatym w szczegóły opowiadaniu, rozładowuje poeta napięcie uprzedzeniem wyniku, zakomunikowaniem przyszłego wydarzenia, zapowiedzią. Zapowiedzi tego typu stanowią charakterystyczne spoiwo *Iliady* łączące elementy akcji, co więcej – jakby uzupełniające akcję istotnymi szczegółami już poza akcją poematu wychodzącymi, jak znamienna w kilku różnych miejscach wygłoszona zapowiedź przyszłego przedwczesnego zgonu Achillesa: z ust matki, Tetydy [...], przez cudem obdarzonego mową konia bohatera, Ksantosa [...], przez samego Achillesa [...] i wreszcie z ust konającego Hektora [...]. [...]

6. Nasylenie eposu dialogami i monologami postaci, wprowadzanymi co prawda przez tradycyjne jednowierszowe formuły, może stanowić czysto formalne przejście do dialogu dramatycznego. Jak to trafnie zauważył badacz polski, Ryszard Gansiniec, [...] rządzi dialogiem Homerowym swiste prawo „dwu osób na scenie”, nie ma mowy o wieloosobowym gwarze nawet wśród gwaru bitwy. Jednakże rozdzielenie kwestii między osoby mówiące to jeszcze nie dramatyzm. Z dramatycznością, we właściwym tego słowa znaczeniu, kompozycyjną spotykamy się jednak także w *Iliadzie*, i to w szczytowej partii poematu, w opowieści o walce Achillesa i Hektora w pieśni XXII, geometrycznie niemal wyważonej, rozpoczętej prośbami rodziców, błagających Hektora, aby się schronił za mury miasta, zakończonej lamentami Priama, Hekaby i Andromachy widzących zwłoki bohatera włożone wokół Troi, jak przy końcu tragedii. Dramatyczną strukturę mają także wydarzenia między tym początkiem i końcem. Rozważania Hektora nad tym, co czynić, nagły napad lęku i ucieczka przed Achillem, wkomponowana tu scena ważenia losów obu bohaterów przez Dzeusa, perypetia – zwrot akcji wywołany podstępem Ateny, i katastrofa, śmierć Trojanina i pohańbienie jego zwłok. To już wyrafinowany kunszt poetycki [...]. [...]

7. [...] Poeta wchłania świat zewnętrzny, odbiera go zmysłowo, ale wrażenia potrafi uszeregować, nie gubi się w nieważnych szczegółach, wybierając w narracji cechy istotne i typowe przedmiotu, zjawiska, człowieka. Jest w *Iliadzie* około ćwierć tysiąca opisów nagłej śmierci ginących w walce wojowników i chociaż żaden z nich się nie powtarza, wszystkie niemal znajdują fachowe uznanie lekarza, wszystkie są autentyczne. Kiedy w księdze drugiej udziela poeta głosu karykaturalnej postaci demagoga Tersytyesa, słowa, które mu wkłada w usta, są takimi, jakich w tej sytuacji taki człowiek mógł użyć, choć postać jest wyraźną karykaturą łączącą wszelką szpetotę fizyczną i duchową.

8. Może właśnie ta karykatura pozwoli zrozumieć cechę na pozór przeciwną realizmowi, mianowicie idealizację [...]. Postaci poematu, herosowie, są wyolbrzymione w perspektywie, większe niż ludzie zwyczajni, w dobrem czy złem, potężniejsze. Cechą tej poezji jest podniosłość, więc jej realizm nie przechodzi w zwykły naturalizm, nie paprze się w brudzie życia, jest nastrojony na wysoki ton. [...]

9. Obok powiększonych ludzi występują w *Iliadzie* jakby pomniejszeni czy może mniejsi bogowie, świat ludzki pozostaje w stałej zależności od świata boskiego, są zresztą do siebie zupełnie podobne „ustrojem”, gradacją postaci, charakterami. Bogowie są więksi i silniejsi, nieśmiertelni, ale wrażliwi na ból i rany, obdarzeni cudowną właściwością pojawiania się, gdzie zechcą i w jakiej zechcą postaci. Agamemnonem boskiego zgromadzenia, jednak o władzy wyższej, jest Dzeus, potężniejszy od wszystkich innych. Nad bogami jest Przeznaczenie (*Mojra*), które działa przez nich i jest wyrazem niezmiennego porządku świata. [...] Bogowie rządzą światem, stąd motywacja wydarzeń wolą bogów, ale epos nie poprzestaje na tej motywacji, daje sytuacjom z zasady drugie, „ludzkie” uzasadnienie.

10. Bóstwa Homerowej *Iliady* nie są jeszcze siłami moralnymi, nie reprezentują poziomu etycznego wyższego niż ludzie – ten etap nastąpi dopiero po Homerze. Bogowie są ponad ludźmi, ale nie ma wyraźnej granicy dwu przenikających się wzajemnie światów, Achilles jest synem śmiertelnika i bogini, ludzie mogą walczyć z bogami, Diomedes rani Afrodytę. Realny świat Homerowy może być i cudowny (choć dużo tu mniej cudowności niż w epice innych ludów, np. indyjskiej), bohatera osłania chmurą i unosi z pola walki bogini, rzeka-bóg przemawia, a nawet koń może wygłosić ponurą przepowiednię. Cudowność poematów Homerowych uznano później za literackie założenie i uczyniono z niej konwencję, ale nigdy już po Homerze nie udało się nadnaturalności uczynić tak naturalną.

Jerzy Łanowski, *Wstęp* [w:] Homer, *Iliada*, Wrocław 1972.

Zadanie 1. (1 p.)

Akapit 1. jest wprowadzeniem do tekstu. Co na to wskazuje?

.....

.....

.....

Zadanie 2. (2 p.)

Zapisz nazwy czterech spośród wymienionych w tekście elementów budowy poematu.

.....

.....

Zadanie 3. (1 p.)

Ile (w przybliżeniu) porównań typowych dla Homera znajduje się w *Odysei*?

- A. 200
B. 100
C. 50
D. 1000

Zadanie 4. (1 p.)

Na podstawie akapitu 2. zredaguj definicję porównania homeryckiego.

.....

.....

Zadanie 5. (1 p.)

Dlaczego, według autora, epika Homerowa nie wykazuje analogii ze sztuką plastyczną?

.....

.....

Zadanie 6. (2 p.)

Wytłumacz podane pojęcia, odwołując się do przeczytanego tekstu.

Retardacja – .....

Perypetia – .....

Zadanie 7. (1 p.)

Wyjaśnij, jak rozumiesz sformułowanie zawarte w akapicie 3.: „poeta nie przedstawia czynności współczesnych”.

.....

.....

Zadanie 8. (2 p.)

Określ, jakie trzy funkcje – zdaniem autora tekstu – pełni zapowiedź przyszłego zdarzenia.

- I. ....
- .....
- .....
- II. ....
- .....
- .....
- .....
- III. ....
- .....
- .....

Zadanie 9. (2 p.)

Uzupełnij tabelę informacjami dotyczącymi Achillesa.

Imię matki	
Kim była matka?	
Kim był ojciec?	
Imię konia	
Z kim bohater stoczył najsłynniejszy pojedynek?	

Zadanie 10. (2 p.)

Na podstawie treści akapitu 6. wytłumacz, bez odwoływania się do przykładu, na czym polega dramatyzm kompozycyjny.

.....

.....

.....

Zadanie 11. (1 p.)

Podaj dwa argumenty, przytoczone przez Jerzego Łanowskiego, świadczące o realizmie *Iliady*.

.....

.....

Zadanie 12. (1 p.)

Co oznacza użyte w tekście określenie „prawo dwu osób na scenie”?

.....

.....

Zadanie 13. (2 p.)

Na podstawie akapitu 9. zapisz po cztery cechy, które upodabniają bogów greckich do ludzi i te, które ich odróżniają.

Bogowie greccy a ludzie	
podobieństwa	różnice

Zadanie 14. (1 p.)

Wyjaśnij, jak rozumiesz sformułowanie kończące tekst: „nigdy już po Homerze nie udało się nad-naturalności uczynić tak naturalną”.

.....

.....

.....